

Sanningen skall göra er fria. 2

Av Wilfrid Stinissen, o.c.d.

III. Sanningen i Bibeln

Det underbara med Bibeln är att den aldrig kommer med abstrakta teorier eller djupsinniga spekulationer. Bibeln är berättelsen om förhållandet mellan Gud och människan, ett förhållande som har en ständigt skiftande och stundom dramatisk historia. Det man möter i Bibeln är *liv*.

Även sanningen är i Bibeln något levande, i motsats till den intellektualistiska sanning vi har ärvt från grekerna. För grekerna, som för oss, är sanning något som i första hand angår idéernas värld: idéer och ord är sanna i den mån de stämmer överens med verkligheten.

Så är det inte med Bibelns sanning. Den är grundad på en religiös erfarenhet, på det historiska faktum att Gud kommit människan till mötes. Denna nåd, som Gud bevisar sitt folk, är inte övergående utan definitiv. När Gud en gång har vänt sitt ansikte mot människan, vänder han aldrig mer bort det. Gud är densamme i går och i dag. Gud är en Gud som sluter förbund: han förbinder sig att vara i morgon sådan som han är i dag. Gud sviker inte. Han är en Gud som ger löften och som håller dem.

”Gud är inte en människa, så att han kan ljuga, inte en människoson, så att han kan ångra något. Skulle han säga något och inte göra det, tala något och inte fullborda det?” (4 Mos 23:19). ”Är vi trolösa, förblir han ändå trogen, för han kan inte förneka sig själv” (2 Tim 2:13). Gud är inte ombytlig, inte oberäknelig eller nyckfull. Han är aldrig på dåligt humör. Hans namn är ”Jag ÄR”. Gud talar om sig själv i presens: för honom finns det varken perfektum eller futurum. Han säger inte: ”jag *har* älskat dig”, eller ”jag *skall* älska dig”, utan ”jag älskar”.

Mycket av det som hänt i vårt liv tillhör det förflutna, mycket är försvunnet. Hos Gud försvinner ingenting. Just detta gör honom absolut pålitlig. Allt sker i ett evigt nu. Han är alltid sig själv lik. Han sammanfaller fullständigt med sig själv. I honom finns inte, som i oss, olika skikt som han mer eller mindre identifierar sig med. Han är vad han är. Och därför är han sann.

Man kan lita på honom. Det är hans natur att vara trofast, för han är alltid densamme. På Bibelns bildrika språk: ”Herre, du mitt *bergfäste*, min *borg* och min räddare, Gud, du min *klippa*, till vilken jag tar min tillflykt, min *sköld* och min frälsnings *horn*” (2 Sam 22:2-3).

Det hebreiska ordet *emet* (sanning) kommer från *aman* som betyder: vara solid, säker, pålitlig. Jämför vårt liturgiska ”amen”. Den som svarar ”amen” betygar att det som har framförts i bönen är sant, säkert, pålitligt, riktigt.

Människans sanning vilar på Guds sanning

Guds sanning (trofasthet) är fundamentet för vår sanning (trofasthet). Vår sanning består i att vi orubbligt litar på honom, och detta är möjligt därför att Gud är absolut pålitlig. En människa som *vet*, inte endast med hjärnan utan med hela sitt väsen, att Gud är sann, skall också själv vara eller bli sann. Visst är man svag, visst är man ofta trolös och vänder sig till osanna, bedrägliga avgudar. Men när man vet att Gud väntar, att han fortsätter att vänta och aldrig ger upp i sin väntan, kommer det ett ögonblick då man kapitulerar.

Men vem tror fortfarande på Guds trofasthet? I stället anklagar man honom för att vara trolös. Även bland de kristna finns det många som anser att Gud sviker världen, att han inte längre bryr sig om oss, att han har blivit stum. Det krävs mod att i vår tid tala eller predika om Guds försyn och omsorg för människan. Reaktionen är ofta cynisk: ”Älskar Gud världen? Jaså, titta bara på världen hur den ser ut: människor som svälter, krig, tortyr. Är detta frukten av en trofast kärlek?”

Eftersom människan inte längre litar på Gud, kan hon inte heller lita på sig själv. När hon ifrågasätter Guds trofasthet, blir ipso facto hennes egen trofasthet underminerad. Hur skulle vi kunna hålla våra löften om inte ens Gud är i stånd till det? Varifrån skulle vi få den kraft vi behöver för att vara trofasta i vårt engagemang, när vi inte längre är säkra på att Gud är medengagerad, att han garanterar oss sin hjälp för att fullborda det som vi i hans namn och enligt hans vilja har påbörjat?

När den klippa som Gud är försvinner, har vi inte längre fast mark under fötterna. Vi har inga referenspunkter mer, ingen kompass. När vi undergräver Gud, undergräver vi oss själva, för vi bärs av honom. När han vacklar, vacklar hela universum, för han bär allt i sin hand. Förvånar det oss att trofastheten är i kris i vår tid? När det eviga presens försvinner, finns det bara imperfektum och futurum kvar, dvs. rörlighet och ombytlighet.

Men Gud *är* vår klippa. Att han är det, har han visat i Jesus Kristus. Vi behöver inte ta vår tillflykt till svåra filosofiska resonemang. Gud har kommit till oss i Jesus och så bevisat att allt vad han har sagt om sig själv och oss är sant. Jesus lider och dör på korset ”för att visa att Gud är sannfärdig och bekräfta de löften som getts åt fäderna” (Rom 15:8).

Jesus är Guds Amen. Genom honom förverkligar Gud sina löften och visar att det i honom inte finns ja *och* nej, utan endast ja. ”Guds Son, Kristus Jesus, som vi har förkunnat bland er... han var inte både ja och nej, i honom finns bara ett ja” (2 Kor 1:19).

I denna text översätter Paulus det hebreiska "amen" med det grekiska "nai" (ja). När Jesus vill säga något viktigt, inleder han sitt påstående med ordet "amen". Hos Johannes fördubblas detta "amen": "Amen, amen, jag säger er: Sonen kan inte göra något av sig själv, utan bara det han ser Fadern göra. Vad Fadern gör, det gör också Sonen" (Joh 5:19). Dessa "amen" svävar inte i luften, de har en förhistoria som får sin avslutning just i dessa "amen". Allt som står i Gamla Testament om Guds löften går nu i uppfyllelse. Dessa "amen" är Jesu avslutande svar på allt som förutsagts.

I Jesus blir allting fullbordat. Han *säger* inte bara amen, han *är* Guds amen. "Alla Guds löften har fått sitt ja genom honom" (2 Kor 1:20). Eller med Uppenbarelsebokens ord: "Så säger han som är Amen, det trovärdiga och sanna vittnet, början till Guds skapelse" (3:14). Amen är trofasthetens ord. Har jag en gång sagt att jag älskar, så säger jag i hela evigheten inget annat mer än amen, amen... Bibeln avslutas med detta väldiga ord: Amen.

En dold och en avslöjad Gud

Genom att Jesus är Guds synliga och erfarbara Amen på alla hans löften, och detta på ett helt oväntat och överväldigande sätt, avslöjar och uppenbarar han Gud. Guds kärlek och trofasthet, dvs. hans sanning, synliggörs i Jesus. Här kommer vi till den andra betydelsen som ordet sanning har i Bibeln, framför allt i Nya Testamentet, och i synnerhet hos Johannes. Denna betydelse kommer fram i det grekiska ordet *aletheia*, ett sammansatt ord som är liktydigt med "icke-dold".

Sanning är det som inte längre är dolt, det som nu är avslöjat. Gud var den som bodde i ett ljus som ingen kan nalkas (1 Tim 6:16), han var "sannerligen en outgrundlig Gud" (Jes 45:15). Men nu, i Jesus Kristus, är Gud avslöjad. Jesus är sanningen, säger han själv (Joh 14:6). Han är Gud som inte längre är dold. Han är den avslöjade Guden "Den som har sett mig har sett Fadern" (Joh 14:9). Han är sanningen genom att han är Gud, synlig i människogestalt. Det är så han avslöjar Fadern.

Jesus är uppenbarelsens fullhet. Allt vad Gud velat meddela finns i honom: "Ingen har någonsin sett Gud. Den ende Sonen, själv Gud och alltid nära Fadern, han har förklarat honom för oss" (Joh 1:18). Johannes av Korset betonar ofta att hela sanningen finns i Jesus Kristus. Man behöver inte söka någon annanstans. Att vara ute efter visioner eller uppenbarelser är att förolämpa Gud: "Alltsedan Gud gav oss sin Son, som är hans Ord, har han inget annat ord att ge oss. Han har sagt oss allt på en gång i detta enda Ord och behöver alltså inte längre tala till oss ...

Den som skulle vilja fråga Gud om något eller begära en vision eller uppenbarelse, han skulle därför inte bara handla oförnuftigt, utan han skulle rentav förolämpa Gud ... Gud skulle kunna svara en sådan människa ungefär så: 'Jag har ju redan uppenbarat allt för dig i mitt Ord, alltså i min Son, och jag har således ingenting mera att uppenbara eller kungöra för dig som vore

mera än han. Fäst din blick enbart på honom, ty det är i honom som jag har nedlagt allt, ord och uppenbarelsen ... Han är hela mitt talesätt, hela mitt svar, hela min vision, hela min uppenbarelse' ” (Bestigningen av berget Karmel II, 22, 3 och 5). Paulus säger det ännu kraftfullare: ”I honom har hela den gudomliga fullheten förkroppsligats och tagit sin boning” (Kol 2:9).

Korset, sanningens stund

Det enda Paulus ville veta av var Jesus Kristus, den korsfäste Kristus (1 Kor 2:2). Varför ”den korsfäste”? Därför att Ordet talar särskilt tydligt och kraftigt på korset. Jesus är ”den osynlige Gudens avbild” (Kol 1:15). Han avbildar och åskådliggör Guds väsen för oss. Gud är kärlek, och vad detta innebär ser vi i Jesus. Han delar människans arbetsvillkor och fattigdom, han undervisar, tröstar, botar sjuka.

Men ”avbilden” blir fullbordad först på korset. ”Ingen har större kärlek än den som ger sitt liv för sina vänner” (Joh 15:13). Hela Guds härlighet, kärlekens härlighet, blir synlig på korset. Där dånar ordet, där förkunnar Jesus ”med höga rop” (Heb 5:7) att Gud är kärlek och hur man gör när man älskar. Där uppenbaras Jesu härlighet och följaktligen Faderns härlighet. Ty, än en gång: ”Den som har sett mig har sett Fadern.” Paulus talar om ”kunskapen om Guds härlighet som strålar från Kristi ansikte” (2 Kor 4:6).

Om denna härlighet hade Jesus bitt i sin översteprästerliga bön: ”Fader, stunden har kommit. Förhärliga din Son, så att Sonen kan förhärliga dig” (Joh 17:1). På korset får Jesus sin fulla härlighet. Han behöver inte vänta till uppståndelsen. Kors och härlighet hör ihop: ”Stunden har kommit då Människosonen skall förhärligas.

Sannerligen, jag säger er: om vetekornet inte faller i jorden och dör, förblir det ett ensamt korn. Men om det dör, ger det rik skörd” (Joh 12:23–24). Stunden”, den stund som Jesus under hela sitt liv sett fram emot, är korsets stund. Där lyser kärlekens härlighet i sin fulla glans. Ingenting fattas. Det är på korset som Jesus säger: ”Det är fullbordat” (Joh 19:30).

Korset visar att Gud har en annan uppfattning av härlighet än vi. Hans härlighet ser annorlunda ut än vi trodde. När vi säger att Gud tronar i himlen, måste vi veta att tronen är korset. Det är korset som är Guds härlighets tron. Korset är ju inte en engångsföreteelse. Visserligen dör Jesus bara en gång en blodig död. Men själva innehållet, den djupa betydelsen med korset, att Gud är kärlek och till den grad kärlek att han ger sitt liv för sin skapelse, – detta är något evigt. Korset förevigas.

Därför säger Johannes i Uppenbarelsesboken att han såg ett lamm i himlen som stod mitt för tronen ”som slaktat” (5:6). Lammet *står där som slaktat*. Vilken paradox! Gud segrar genom att låta sig besegras, han regerar genom att utge sitt liv.

Johannes säger vidare att lammet är slaktat ”från världens skapelse” (Upp 13:8). Det som korset uttrycker är med från världens början. Att Gud skapar betyder att han börjar dela ut sig själv. Det finns ett Golgota i himlen, och det är där allt tagit sin början. Men vi måste ta ytterligare ett steg. Guds utblottelse, hans självutgivelse börjar inte när han börjar skapa. Utblottelse är hans väsen: de tre gudomliga Personerna är rena relationer som utger sig själva åt varandra och finner sig själva i varandra.

Korset är sanningens timma. Där blir hela sanningen synlig för oss. Tack vare eukaristin får alla människor som kommer efter Jesus tillfälle att vara närvarande när han på korset synliggör Faderns kärlek. Det finns inga särskilt privilegierade, alla får vara med. Eukaristin är korsets förlängning i tiden. ”Detta är min kropp utgiven för er... Detta är mitt blod utgjutet för er.” Genom eukaristin fortsätter Gud att meddela sig själv, att utge sitt liv i synliga tecken.

Men något underbart kommer till. De som var med när Jesus dog på korset kunde inte ta till sig det liv som gavs för dem. I eukaristin däremot blir det möjligt att ta emot detta liv och nära sig med det. Jesus överför sig själv till oss, sig själv som slaktad, i offertillstånd. Var och en som äter och således assimilerar honom, blir själv, i sin tur, en offrad och korsfäst människa. Det är själva kärleken, dvs. självutgivelsen, som kommer in i henne. Naturligtvis händer detta enbart när man känner eukaristins innebörd och praktiska konsekvenser, och försöker ta dem på allvar.

Korset, uppenbarelsens fullbordan

Korset innehåller allt. I korset finns helheten och fullheten av uppenbarelsen. Där helheten finns, där finns även sanningen. ”Das Wahre ist das Ganze.” Hegel menar det dynamiskt. Endast den som har en överblick över hela utvecklingen kan bedöma de enskilda faserna. Blomknoppens sanning är blomman, och blommans sanning är frukten. Det är slutet som avslöjar meningen med allt som föregått.

Så länge en människa inte är död, kan man inte slutgiltigt bedöma hennes liv. Det är riskabelt att skriva en biografi över en levande. Först när han är död kan man, retrospektivt, värdesätta hans liv. (Bara vi inte glömmer att döden inte är det allra sista. Efter döden faller människan i Guds barmhärtighet. Även om hennes död inte var särskilt ”fin” eller värdig, så vet vi att den definitiva avslutningen kommer på andra sidan graven, och att denna avslutning betingas av Guds kärlek som är gränslös.)

Eftersom korset är avslutningen på Jesu liv, är det i korsets ljus vi måste bedöma allt vad han har sagt och gjort. Ända från början lever Jesus fram mot korsets stund. Denna stund är normen för hans handlande. Den österländska och västerländska teologin är eniga om att Gud har blivit människa med korset som mål. Korset är inte alls en olycka eller en tragisk slump. Jesus går målmedvetet mot Jerusalem.

”Ingen tar mitt liv ifrån mig, *jag ger det av fri vilja*” (Joh. 10:18). Korsets extrema utblottelse kastar sitt ljus över hela hans liv. Vi förstår hans liv när vi ser på korset. Då blir allt vad han har sagt och gjort klart: allt var en progressiv uppenbarelse av Guds kärlek.

I korset finns hela sanningen. Korset är Guds stora under i världen. ”Det väsentliga i Jesu under ligger i deras begränsning”, skriver Adrienne von Speyr. Det vore okristet att betona enskilda under i så hög grad att korsets glans fördunklas. Under är en antydan och en hänvisning: det finns något större! Ett under är inte en färdig verklighet. Det visar alltid vägen till något annat. Det väcker tron. Och när tron väcks och växer möter man korset. Korset är det stora, alltomfattande undret. Ett enskilt under är en delsanning, korset är hela sanningen.

När Lasaros uppväcks från de döda är det för att han skall dela Jesu öde: ”Översteprästerna bestämde sig för att döda Lasaros också” (Joh. 12:10). När undret sker att Maria föds utan synd, är det för att hon skall bli Jesu moder, ”mater dolorosa” (den smärtorika modern). Sanningen, hela sanningen är alltid korset. Korset är nyckeln till alla hemligheter, ”Davids nyckel” med vilken Jesus ”öppnar så att ingen kan stänga” (Upp 3:7). Korset står inristat i skapelsen, i varat, därför att det står inristat i Treenigheten.

Guds sanning gör oss fria

Guds sanning, dvs. hans trofasta kärlek, är källan till all frihet. Den slutgiltiga friheten och tryggheten finner vi i Guds kärlek som aldrig sviker. Alla vet vi att det är kärlek, och endast kärlek, som gör oss fria. Kärleken får våra hårda knutar att smälta. Så snart någon börjar älska oss, vågar vi öppna våra dörrar och fönster. Vi känner hur liv strömmar in, hur kärleken gör oss verkliga, hur vi får en inre soliditet, en ny struktur. Att säga att Gud är kärlek och att han är Skapare är nästan detsamma. Kärleken kan inte låta bli att skapa. Men vad det är svårt att tro på kärleken!

De flesta av de problem som plågar nutidsmänniskan har sitt ursprung i en desperat ångest att hon inte är älskad och aldrig kommer att bli det. Varför skulle Gud göra undantag? Varför skulle han älska mig? Jag är ju inte precis värd att älskas. Men Gud älskar mig inte därför att jag är god, utan därför att han är god. Och eftersom han är god, vänder han sig företrädesvis till dem som bäst behöver hans godhet.

Är det inte normalt? Moder Teresa drivs av sin brinnande kärlek till att söka upp svältande, döende människor. De som har det bra i Calcutta får knappast något tillfälle att komma i nära kontakt med henne. Gud söker syndare. För dem kan han visa sig som kärlek. Vill vi komma i kontakt med Gud, skall vi börja med att bli små. Vårt elände är magneten som drar honom till oss. Att överlämna oss åt Guds läkande, förnyande, omskapande kärlek är det enda det kommer an på i detta liv och i hela evigheten.

Det är också det enda sätt på vilket vi, skapade varelser, kan älska Gud. Vi befriar då inte bara oss själva utan också Gud. Ja, genom att vi litar på Gud, genom att är säkra på honom, läker vi hans smärta som har sin grund i att Kärleken inte blir förstörd.

För den som älskar finns det ingen djupare smärta än att stöta på en mur. Det finns inget mer raffinerat lidande än försmådd kärlek. När vi tänker på att Guds kärlek är oändlig och mänsklighetens avvisande nästan universellt, då kanske vi förstår varför det finns teologer som vågar tala om Guds lidande. Människan blockerar Guds kärlek, hon försöker hindra honom från att vara Gud, dvs. skapande kärlek. Detta gör i första hand vi kristna, för det är vi som mer än andra känner Guds undergärningar.

Att vandra i sanningen (2 Job 4; 3 Job 4)

Vi kan inte från början förstå hela sanningen, inte omedelbart hundra-procentigt leva i sanningen. Det finns fortfarande en del osanning i vårt intellekt och framför allt i vårt liv. Men vi kan i varje fall *försöka* leva i den sanning *vi ser nu*. Thomas Merton skriver att vi ofta liknar Pilatus. Vi frågar hela tiden: "Vad är sanning?" (Joh. 18:38) och sedan korsfäster vi den sanning som är nära till hands.

Sanningen gör oss heliga. Jesus har bett om att vi "skall helgas genom sanningen" (Joh 17:19). Att vi inte är heligare, när Gud ändå har uppenbarat sanningen för oss, beror på att vi inte tillräckligt *vandrar* i sanningen. Så snart sanningen kommer in i vårt intellekt, helgas intellektet av den. Men *hela* människan måste helgas. Den sanning som är i intellektet bör också helga viljan och hjärtat. Även om intellektet ser sanningen, så behåller ju viljan friheten att byta ut Guds sanning mot lögnen (Rom 1:25).

Att se sanningen medför ofrånkomligt ett nytt ansvar. För den som inte vill leva efter sanningen blir den anledning till ännu större osanning och falskhet. När Gud kommer nära människan, blir hennes livssituation mer riskabel. Det skall bli lindrigare på domens dag för Sodoms och Gomorras land än för en stad som fick höra Guds ord men inte ville leva efter det (Matt 10:15).

Sanningen blir riskfull när vi fattar den men inte engagerar oss i den. Men om vi är sanningens tjänare, om vi ögonblick för ögonblick försöker leva i enlighet med det ljus vi får, "förvandlas vi från härlighet till härlighet" (2 Kor 3:18), från frihet till frihet.